

NKP i fridomskrigen

Når Per Lothar Lindtner i sentralstyret for NKP må bruke 17. mai-diktet til Nordahl Grieg som vitnemål om at norske kommunister vakna til dyst før dei ra åndelege fedreland kom med i krigen (Af tenposten 12.4.), stadfestar han berre at han har lite å fare med. Nordahl Grieg dikta og levde som nordmann, ikkje som kommunist 17. mai 1940. Men «Arbeideren» støtta fienden.

Det er ikkje utan grunn når oppslagsverk og historikarar har merka seg kor seint NKP kom med i vår nasjonale motstandsrørsle. Styret i NKP var kvikkare til handling då Otto W. Kuusinen skipa sitt svikarstyre i Terijoki hausten 1939 for å helse russiske åtaksmenn velkomne.

Tanken om ei Kirkenes-regjering var ikkje framand. Det gjekk ord om at «statsrådene» var komne på hurtigruta... Ikkje rart at folk la merke til det då mange kommunistiske akademikarar søkte seg nordetter då den kalde krigen hardna til. Serleg frivillig var det no ikkje då eit fleirtal i nokre stortingsgrupper hausten 1940 kunne gå med på å suspendere kongen. Både biskop Berggrav og industriforbundet pressa på presidentskapet for å hindre brot i tingane med Terboven.

Men det norske folket høyrde på røysta frå London. Røysta frå Moskva kom ikkje før seinare. Difor svikta kommunistleinga – og vart avløyst av Furubotn. Hadde NKP i 1940 hatt vaken leining, ville mange unngått arrestasjonen hausten 1940.

PER HÅLAND, Oslo

Moral og politikk

Per Håland og mytane om NKP

Den 3.3. hevdar Per Håland mellom anna: «Det var fyrst 21. juni 1941, då tyskarane marsjerte inn Sovjetsamveldet, at både Stalin og dei norske kommunistane vakna...»

I TV2s «Jeopardy»-spørreleik, 23.3., dukka same myte opp att. Her heitte det i fasitsvaret at «kommunistane fyrst blei aktive på vårparten 42».

Kva er sanninga? Trur Per Håland og TV2 at dei med dette viser rettferd overfor dei kommunistane som allereide hausten 1940 blei arresterte av fascistane på norsk jord? Kva med dei som aldri kom attende frå fascistane sine fengsel, av di dei vart tekne lenge før angrepet på Sovjetsamveldet?

Rett nok: Håland vedgår at NKP vart forbode 16. august 1940, det vil seie i god tid før fleirtalet i det gjenverande storting gjekk frivillig inn for å avsetje konge og regjering under dei skammelege riksrådsforhandlingane hausten 1940. Han kunne òg ha nemnt kommunisten Nordahl Grieg sitt dikt «17. mai 1940», opplese på Tromsø-radioen same dagen.

Det er rett at det var mykje forvirring i det norske folket i den første tida etter 9. april. Dette gjaldt òg i NKP-leinga. Men Lars Borgersrud si doktoravhandling av 1994 dokumenterer at NKP-sympatisørar i dei såkalla Wollweber-gruppene, med m.a. Asbjørn Sunde i spissen, alt 9. april bidrog til sterkare mobilisering mot invasjonshæren.

Svært mange nordmenn meldte seg som frivillige og drog ut i kampen alt frå første dagen. At fleire av desse var NKParar som t.d. dei to einaste frivillige frå klubben på Bergens Tidende, Erling Skarsbø og Olav Aase, tyder vel ikkje på at NKP direkte fraråda medlemmene sine å ta til våpen mot tyskarane.

PER LOTHAR LINDTNER,
Sentralstyret i NKP

Motstandskampen

Historieløst i «Jeopardy»?

Av professor Terje Halvorsen,
Høgskolen i Lillehammer

I Kort sagt-spalten 4.4. tilbakeviser en dommer i TV2s program «Jeopardy» en beskyldning om historieløshet. Saken gjaldt et spørsmål i programmet 23.3: «Hvilket parti kom først i 1942 med i den aktive motstandskampen i Norge?» Riktig svar var: Norges Kommunistiske Parti (NKP).

Dette har en innsender tidligere polemisert mot og hevdet at NKP ble motstandsaktivt langt tidligere. Dommeren viser imidlertid til flere oppslagsverk samt et bind i «Norge i krig» og konkluderer med at svaret er rett og beskyldningen tilbakevist.

Men svarer røper nok en gang en betydelig grad av historieløshet allikevel. For det programmakerne åpenbart ikke har vært klar over, er at begrepet «aktiv» i denne sammenheng er flertydig.

NKP vedtok ved årsskiftet 1941–42 en motstandsplattform med det parti et kalte «aktiv motstand». I denne betydningen innebar det militant kamp mot okkupanten i form av løpende sabotasje og gerilja mot tyskerne, dvs. kampperformer som ikke ble brukt eller akseptert i den øvrige norske motstand på dette tidspunkt. Dette er selvsagt noe annet enn å spørre om når NKP ble «aktiv» i motstandskampen i en mer generell forstand, f.eks. i den politiske motstand mot NS, som jo lenge var den dominerende motstandsform i Norge.

Både spørsmålet i programmet og svaret til dommeren viser at programakerne ikke har forstått denne grunnleggende distinksjonen. Utvilsomt kom NKP «aktivt» med i motstand før våren 1942, og for den saks skyld før det tyske angrepet 22. juni 1941. Den mer presise datering avhenger av hva slags motstand en tenker på og hva slags kriterium en velger. Jeg viser til min bok fra i fjor, «Mellom Moskva og Berlin», der spørsmålet drøftes nærmere.

En annen sak er at spørsmålsformuleringen gir inntrykk av at også de øvrige partier var med i motstandskampen som partier. Med et visst unntak for Arbeiderpartiet var det som kjent ikke tilfellet.

115171

17.4.23/4.1997

Lørdag 12. april 1997